
Saknr: 2020/41394-6
Saksbehandlar Aina Haugstad
Dato: 01.04.2020

Til: Hovudutval for næring, naturressursar og innovasjon - OPPKO - SAMO - KULII - FYEL - FUV - RMNF - FTU

Frå: Fylkesrådmann Rune Haugsdal

Folkehelseprofilar 2020. Ny kartløyning og oppdatering av status for Vestland

Nytt folkehelsebarometer i Vestland

Fylkeskommunane har ei lovpålagd oppgåve å støtte kommunane i deira tverrsektorielle og systematiske folkehelsearbeid. Fylkeskommunen har også eit sjølvstendig ansvar i å halde oversikt over utviklinga i folkehelsa i eiga befolkning. På begge desse områda er Vestland fylkeskommune langt framme med å finne nye arbeidsverktøy. Det er eit mål å lette kommunane sitt arbeide slik at dei kan nyttiggjere seg informasjon frå offentlege statistikkbankar og informasjon frå fylkeskommunen på ein lettare måte.

Kvart år gir Folkehelseinstituttet ut Folkehelseprofilar for alle kommunar og fylke i Noreg, i tillegg til bydelar i dei største byane. Dette er eit godt og nyttig verktøy som ledd i kommunar og fylkeskommunar sitt arbeid med å ha oversikt over helsa i eiga befolkning. Folkehelseprofilane har nytt tema kvart år, men har alltid med eit oppdatert folkehelsebarometer. Folkehelseprofilane blir utgjeve som pdf, og er å finne på Folkehelseinstituttet sine sider. Årets folkehelseprofilar vart publiserte i mars, først for kommunane, tre veker seinare for fylka.

Ulempa med ein pdf-presentasjon, er at det gjer det vanskelegare å samanlikne kommunar med kvarandre, og for fylkeskommunen å få overblikk over variasjonen mellom kommunane i fylket. Seksjon for statistikk, kart og analyse har utarbeidd ein ny presentasjonsform av Folkehelseprofilane for å svare på denne utfordringa. Gjennom ei interaktiv kartløyning, blir dei same dataa presenterte i klikkbare kart som raskt gir overblikk over fylket. Her blir informasjonen frå folkehelsebarometeret nytta, samstundes som deler av teksten frå publikasjonen «Folkehelseprofil» også blir presentert undervegs. I tillegg får vi sjå utviklinga over tid for den valde indikatoren, og kan dermed gje ein peikepinn på om utviklinga i kommunane skuldast lokale tilhøve eller føl nasjonale/regionale trendar.

Kartløyninga kan utforskast nærmare via lenka: [Folkehelsebarometer for Vestland 2020](#)
Designet er brukarvenleg slik at informasjonen blir lett tilgjengeleg for alle. Denne nye måten å presentere statistikk på vil vere eit nyttig verktøy for politikarar, leiarar, planleggarar, folkehelsekoordinatorar og andre til å raskt å få overblikk over folkehelsesituasjonen i kommunane og i fylket. Kartløyninga vil og bidra til at fylkeskommunen får eit raskare overblikk over folkehelsesituasjonen, noko som er nyttig i utviklinga av det strategiske plan- og folkehelsearbeidet i fylket vårt.

Sosial berekraft som tema

Folkehelsebarometeret inneheld 30-34 indikatorar som saman seier noko om status for folkehelsa i aktuell bydel/ kommune/ fylke. Fordelen med dette barometeret, er at alle tal er standardiserte slik at bydelen/ kommunen/ fylket enkelt kan samanlikne seg med resten av kommunen/ fylket/ landet. Barometeret inneheld mykje informasjon, men er utarbeidd på ein slik måte at det er enkelt å få oversikt over kommunen sin rangering i høve landet gjennom til dømes ei «trafikklysordning»

der grønt er betre enn landet, gult er ikkje signifikant forskjellig, mens raudt er dårlegare enn landet.

Årets folkehelseprofilar har sosial berekraft som tema og tre nye indikatorar har kome til som følge av dette. Desse er også relevante for det pågåande arbeidet med Utviklingsplanen for Vestland:

Trygt nærmiljø

Av desse er det åtte kommunar som ligg signifikant betre an enn landsnivået, 20 kommunar ligg likt med landsnivået, og berre to kommunar—Bergen og Askøy—der ungdommen føler seg signifikant mindre trygge i sitt nærmiljø på kveldstid enn landsnivået. Det er ingen av bydelane i Bergen der ungdommen føler seg tryggare enn landsnivået. Denne indikatoren finns ikkje på fylkesnivå.

Her har vi imidlertid lært frå rapporten “Korleis har ungdommen i Hordaland det?” at kven som kjenner seg utrygge ikkje er jamt fordelt mellom ungdom. Også i kommunar der ungdommen i snitt opplever nærmiljøet som trygt, er det fleire som kjenner seg utrygge blant dei som oppgjev å bu i ein familie med dårleg råd.

Kollektivtilbod

Bergen er einaste kommune i fylket der ungdomsskuleelevane er signifikant meir nøgd enn landet på denne indikatoren. Dette gjeld òg alle bydelane. Fem kommunar er likt med landsnivået, mens heile 27 kommunar ligg signifikant dårlegare an enn landsnivået på ungdommar si vurdering av kollektivtilbodet.

Denne indikatoren er heller ikkje laga for fylka, men det ser ikkje ut som om Vestland skil seg frå resten av landet: [Distriktsenteret](#) har også vist til at ungdom i distriktskommunar er mindre nøgd med kollektivtilbodet enn ungdom i sentrale kommunar. Vi såg også det same mønsteret for den vaksne befolkninga i resultatata frå dei to fylkeshelseundersøkingane vi gjennomførte for [Hordaland](#) (2018) og [Sogn og Fjordane](#) (2019).

Melde tilfelle av vald

Når det gjeld melde tilfelle av vald ligg fylket og 22 kommunar signifikant betre an enn landsnivået. Fem kommunar er likt med landsnivået. Berre Bergen kommune ligg signifikant dårlegare an enn landsnivået. 15 kommunar manglar data, og det finns ikkje data på bydelsnivå. Likevel vil det i hovudsak vere i Bergenhus at mange av tilfella av vald skjer, i samband med skjenkestader. Det betyr ikkje at det treng vere innbyggjarane i Bergenhus som er særleg utsette, men at innbyggjarar frå andre bydelar—og kommunar—også utøver og blir offer for vald. Tala per innbyggjar kan dermed vere for låge for dei omkringliggende kommunane.

Sjølv om indikatoren er ny i folkehelsebarometeret, er det publisert historiske data. Historikken viser ei positiv utvikling for Vestland og Bergen sin del, og negativ for landet sin del. For 2017-2018 var det i Bergen 7,9 melde tilfelle av vald per 1000 innbyggjarar. Til samanlikning har landet hatt låge tal på tilfelle frå 2014-2016 med 6,6 tilfelle per 1000 innbyggjarar, men dette auka brått til 6,9 tilfelle i 2017-2018.

Status i Vestland

Vestland har signifikant større del av befolkninga i både dei eldste og dei yngste aldersgruppene, samanlikna med landet. Det er også signifikant færre som bur åleine. Dette kan vere verdt å merke seg i den generelle samfunnsplanlegginga. Det er mykje som er bra i Vestland og som held seg på eit stabilt nivå. På mange av indikatorane - så mange som 17 av 34 - ligg Vestland signifikant betre an enn landet. Her er det likevel viktig å merke seg at fylkestala dekker over store variasjonar på

kommunenivå. Det er kommunar som er raude, gule og grønne på alle indikatorane, uavhengig av farge på fylket. Her er vår nyutvikla kartløyning eit godt verktøy for å finne variasjon.

Her er likevel grunn for å ha merksemd også på dei områda der fylket ligg godt an:

- **I del av befolkninga med VGS eller høgare utdanning**, fylket ligg godt an, men delen har blitt jamt lågare sidan 2014. Dette er likt med landet.
- **Delen hushald med låg inntekt** har auka i perioden, sjølv om fylket her er betre enn landsnittet.
- For **luftkvalitet (svevestøv)** har fylket lagt lågare enn landet i eksponering i 2016, 2017 og 2018. Likevel er eksponeringa høgare i 2018 enn i dei to føregåande åra.
- **Valdeltakinga** har vore høgare enn landet i Vestland i 2015 og i 2019. Med regionreform og kommunesamanslåing er det likevel grunn til å følge med på utviklinga over tid.

På tre indikatorar; **muskel- og skjelettlidingar, del 5-åringar utan karieserfaring og vaksinasjonsdekning for meslingar**, er utviklinga positiv over tid og med ei betre utvikling enn landet. Dette gjeld også **fråfall i vidaregåande skule**. Men sistnemnde er eit døme på eit område der landsnittet ikkje nødvendigvis representerer eit ønska nivå. Sjølv om Vestland scorar betre enn landet, er talet likevel høgare enn ønska.

Det er også område der Vestland ligg dårlegare an enn landet:

- **Lågaste meistringsnivå lesing 5. klasse**. Sjølv om utviklinga er noko positiv (27% i 2016/2017), er det framleis ein fjerdedel av 5. klassingane i Vestland som presterer på lågaste nivå i lesing.
- **Del knytt til vassverk**. Så lenge vasskvaliteten og den private oppfølginga er god, treng ikkje det vere eit problem med ein låg del som er knytt til vassverk.
- **Hudkreft, nye tilfelle**. Her ligg Vestland markant høgare enn landet med ein auke særskilt etter 2015. Årsaka til dette er ikkje undersøkt. Folkehelseinstituttet vurderer kvaliteten på desse tala som svært god. Merk at det her er justert for alder, slik at denne skilnaden ikkje kan tilskrivas høg alder i befolkninga.
- **Hjarte- og karsjukdom**. Her har utviklinga over tid vore positiv. Vestland føl utviklinga til landet, sjølv om vi ligg jamt signifikant høgare. Merk at det her er justert for alder, slik at denne skilnaden ikkje kan tilskrivas høg alder i befolkninga.
- Også når det gjeld **antibiotikabruk på resept** føl Vestland utviklinga til landet, sjølv om vi ligg jamt signifikant høgare.